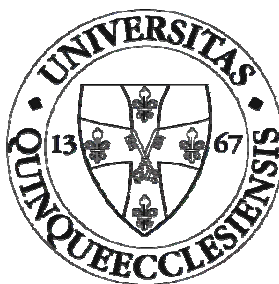

Az öngyilkos viselkedés komplex stressz-diatézis szemlélete

Doktori (Ph.D.) értekezés tézisei

Dr. Vörös Viktor

Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika
Általános Orvostudományi Kar
Pécsi Tudományegyetem

Pécs, 2010

Az öngyilkos viselkedés komplex stressz-diatézis szemlélete

Az integratív megközelítés alkalmazása szuicid páciensekkel végzett
epidemiológiai és klinikai vizsgálataink során

Doktori (Ph.D.) értekezés tézisei

Dr. Vörös Viktor

Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika
Általános Orvostudományi Kar
Pécsi Tudományegyetem

Témavezető: Prof. Dr. Fekete Sándor, egyetemi tanár

Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Lénárd László, akadémikus, egyetemi tanár

Programvezető: Prof. Dr. Trixler Mátyás, egyetemi tanár

Pécs, 2010

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	1
II. A KUTATÁSI TERÜLETEK BEMUTATÁSA	2
1. Epidemiológiai vizsgálatok - WHO/EURO Multicentrikus Szuicidium Kutatás, MONSUE projekt	2
2. Nemi különbségek a szuicid viselkedésben - Gender vizsgálat	3
3. A „korfüggő” szuicid magatartás vizsgálata	
3.1. Az adolescens öngyilkos viselkedés - <i>CASE vizsgálat</i>	4
3.2. Az időskori szuicid viselkedés - <i>Elderly vizsgálat</i>	5
4. A „kórüggő” szuicid magatartás vizsgálata	
4.1. Mentális zavarok felmérése öngyilkossági kísérletet elkövetőkben - <i>MINI-Plusz vizsgálat</i>	6
4.2. Az affektív zavarok, a bipolaritás és a személyiségtényezők szerepe - <i>HZK vizsgálat</i>	7
4.3. Az öngyilkos viselkedés jellegzetességei a családorvosi gyakorlatban - <i>Prime-MD vizsgálat</i>	8
5. Az öngyilkos viselkedés kezelésének és megelőzésének lehetőségei - Szuicid prevenciók modell	9
III. ÖSSZEFOGLALÁS	10
IV. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	12
V. PUBLIKÁCIÓK	13

„A filozófia egyetlen komoly kérdése az öngyilkosság.”

(A. Camus: Sziszüphosz mítosza)

I. BEVEZETÉS

Az *öngyilkosság* egy olyan komplex - multi- és interdiszciplinárisan értelmezhető - emberi jelenség, mely különböző szocio-kulturális, lélektani és biológiai tényezők mikro- (individuális) és makro- (társadalmi) szintű interakciójának eredménye. Az önpusztító cselekedet egy dinamikusan változó folyamat végpontjaként, egyfajta „végső közös útként” („*final common pathway*”) értelmezhető, melynek kialakulásában a fenti összetevők - esetről-esetre változó arányban - játszanak szerepet. Eszerint az exogén, környezeti tényezők (negatív életesemények, veszteségélmények, krízisállapot) reaktiváló és hosszabb távú „neurobiológiai” hatásai mellett, a biológiai vulnerabilitás (genetikai tényezők, neuroendokrin és neuroanatómiai rendszer) talaján kibontakozó különböző személyiségvonások (impulzivitás, hosztilitás, affektív temperamentum) és mentális zavarok (főleg affektív kórképek és pszichotikus állapotok) járulnak hozzá ahhoz a bonyolult lelki folyamathoz, mely - a gyakran észlelhető preszuicidális szindrómán keresztül - a szuicid aktushoz vezethet. Fontos az önpusztítás többféle értelmezési keretének és integratív szemléletének megismerése, hiszen *nincsen „királyi út”* a szuicidium jelenségének megértésében, illetve a szuicid páciensek kezelésében.

A szuicidumok számának világszerte észlelhető csökkenése ellenére az öngyilkosság továbbra is *jelentős népegészségügyi problémát* jelent. A *világon* egy év alatt körülbelül 1 millió ember veszti életét szuicidium következtében, a kísérletek száma pedig, ennek legalább tízszerese. *Európában* 150000 a befejezett (ezek 4/5-e férfi) és majd 1 millió a megkísérelt öngyilkosságok (gyakrabban nők) száma évente. *Hazánk*, - a '80-as évek közepe óta észlelhető fokozatos és jelentős csökkenés mellett is - az elsők között foglal helyet a szuicid statisztikákban, jelenleg az ötödik helyen áll az évi mintegy 2400 befejezett öngyilkossággal.

Jelen dolgozat nem egy konkrét vizsgálatot mutat be részletesen, hanem egy *kutatási folyamat* aktuális keresztmetszeti képét tárja fel. Az elmúlt tíz évben végzett kutatásaink kerülnek hosszmetsetileg egy logikai vonal mentén bemutatásra. Célunk - az epidemiológiai és a klinikai vizsgálataink eredményei alapján - egy *koherens elméleti rendszer* felvázolása, valamint egy *pragmatikus szuicid ellátórendszer* szerkezetének kialakítása, illetve annak a gyakorlatban történő megvalósítása és működésének koordinálása.

II. A KUTATÁSI TERÜLETEK BEMUTATÁSA

1. A „WHO/EURO Multicentrikus Szuicidium Kutatás” és a „MONSUE projekt”

Célkitűzés: A *szuicid kísérletezők monitorizálása*, az epidemiológiai, demográfiai jellemzők megismerése (*monitoring study*), a magas rizikójú populáció jellegzetességeinek leírása, az ismétlődés előrejelzése (*repetition-prediction study*) és az időbeli trendek felismerése.

Módszer: A kollaboratív európai *WHO/EURO Multicentrikus Szuicidium Kutatás* 13 európai ország 16 kutatócentrumának részvételével zajlott, a vizsgálat egyik központja a *PTE Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika* volt. A kutatás jelenleg a *MONSUE projekt* keretében folytatódik. A résztvevő centrumok régióiban összesen közel 5 millió lakos felvevőterületén a szuicid kísérletezők teljes körű adatfelvétele, monitorizálása zajlik.

Eredmények: A *módszerválasztást* tekintve a korábbi adatokkal nagyrészt megegyező eredményeket kaptunk, a befejezett szuicidiumok esetében az önakasztás, míg a kísérletek között a gyógyszerbevétel volt a leggyakoribb. A *nemek* között azonban fokozatos kiegyenlítődési tendencia mutatkozik a módszerválasztás tekintetében, a nők között is egyre gyakoribbak a violens kísérletek. Rendkívül magas az *ismétlők* aránya, a szuicid kísérletezők mintegy felének volt már megelőző szuicid kísérlete. A *mentális zavarok* továbbra is jelentős etiológiai szereppel bírnak, elsősorban az affektív (depresszív, bipoláris) zavarok, az alkalmazkodási zavarok (lélektani krízisek), valamint a férfiak esetében az alkohollal összefüggő kórállapotok. *Kormegoszlás* alapján három veszélyeztetett életkorcsoport (*high-risk group*) azonosítható a kísérletezők között: a fiatal felnőttek (*adoleszcens krízis*), a középkorúak (*életközépi krízis*) és az idősek (*időskori krízis*), az *eriksoni pszicho-szociális fejlődési modell* kritikus életszakaszainak megfelelően. A férfi-nő arány és a korstruktúra a többi centrum átlagához közelít, bár a szuicid kísérletek gyakoriságát illetően a *kutatóhelyek* között Pécs az első harmadban helyezhető el, és nagyobb az ismétlők aránya is. Az adatok arra utalnak, hogy hazánkban a szuicid kísérletezők gyakrabban belehalnak a kísérletbe, melynek hátterében a letális módszerek relatív gyakorisága, illetve az erősebb halálvágy állhat.

Következtetés: A '80-as évekhez képest mára a *befejezett szuicidiumok* száma hazánkban megközelítőleg a felére csökkent, azonban ezt a tendenciát a *szuicid kísérletek* alakulása régióinkban csak részben követte. Mindez utal a probléma rejtett dimenzióira, illetve további prevenciós eszközök kidolgozását sürgetik.

2. A „Gender vizsgálat”

Célkitűzés: A nemi különbségek vizsgálata szuicid kísérletezőkben.

Módszer: A WHO/EURO Multicentrikus Szuicidium Kutatás pécsi adatbázisának elemzése.

Eredmények: A *diagnosztikus* eloszlás nagyrészt megegyezett a két nemből, kivéve, hogy *nők* esetében a *depresszív* kórképek (19 vs. 11%, $p < 0.005$), *férfiaknál* pedig az *alkoholproblémák* (18 vs. 7%, $p < 0.005$) száma kimagasló. A *módszerválasztás* tekintetében a *nők a gyógyszeres intoxikációkban* „vezetnek” (74 vs. 54%, $p < 0.005$), míg a *férfiak a violens módszereket* - mint a vágás (13 vs. 7%, $p < 0.005$), az akasztás (4 vs. 1%, $p < 0.005$) és a lövés, illetve magasból leugrás - „uralják”. Az alábbiak szerint írható le egy „ideáltipikus” *férfi* szuicid kísérletező: munkanélküli, egyedül él, nem házas, alkoholproblémákkal küzd, inkább violensebb módszert alkalmaz, ha gyógyszert vesz be, akkor az gyakran meprobamát vagy karbamazepin. A *női kísérletezőkre* a válás, a megözvegyülés, a rokkantnyugdíjazás, a depresszió megjelenése az élet során, a gyógyszerintoxikáció, ezen belül a benzodiazepin bevétele, valamint az ismételt szuicid kísérlet jellemző.

Következtetés: Vizsgálataink során jelentős *nemi különbségeket* észleltünk a szuicid kísérletet elkövetők populációjában. Adataink alátámasztják azt a „*nemi paradoxont*”, miszerint a *nők* között jóval gyakoribbak (akár öt-hatszoros) a szuicid kísérletek, azonban majd háromszor annyi *férfi* hal meg öngyilkosság miatt. Eredményeink a *pszichiátriai kórállapotok*, különösen a *férfi depresszió* adekvát felismerésének és kezelésének fontosságára hívják fel a figyelmet. Vizsgálataink, a korábbi közleményekkel egybehangzóan a nemek közti *segélykérő* és a segítséghez viszonyuló általános attitűdbeli különbségekre mutatnak rá, ezért kiemelt jelentőséggel bír a *férfiak adekvátabb segélykérő magatartásának* és a kezeléssel kapcsolatos *compliance-ének* előmozdítása, hiszen a *férfiak gyengébb compliance-e* tovább rontja azok túlélési esélyeit. Emellett fontos a *szociális, gazdasági, kulturális háttértényezők* alapos feltérképezése, és ezek alapján „*nem-specifikus*” kezelési és prevenciósi stratégiák kidolgozása.

3.1. A „CASE vizsgálat”

Célkitűzés: Az *adoleszcens szuicid viselkedés* vizsgálata és eredményeink összevetése az európai adatokkal.

Módszer: A hét centrumból álló multicentrikus európai *CASE kutatás* (*Child and Adolescent Self harm in Europe*) a serdülőkori öndestruktív viselkedés reális prevalenciájának és háttértényezőinek felmérésére irányult. Anonim adatszolgáltatással és egységes módszertan használatával nagy mintán (2388 fiú és 2020 lány) mértük fel a 15-16 éves korosztály önkárosító magatartásának jellegzetességeit. Az *adoleszcens szuicid viselkedés* (ideáció, kísérlet) felmérése mellett félig strukturált interjú segítségével vizsgáltuk az egyéb *öndestruktív viselkedésmódok*, az *addiktív magatartás*, a *pszichopatológiai tényezők*, illetve az *attitűdök*, a *megküzdő mechanizmusok* és az *életesemények*, valamint az egyéb *rizikótényezők* szerepét és a *segélykérés* formáit, továbbá a segítségnyújtás különböző lehetőségeit.

Eredmények: A *magyar serdülők* reprezentatív középiskolás mintájában az önkárosító magatartás és a szuicid viselkedés számottevő gyakoriságot ért el és jelentős arányban szerepeltek azok, akiknél rendszeresen jelentkeznek szuicid gondolatok. A serdülők 7.8%-a számolt be korábbi szuicid viselkedésről (fiú: 4.6%, lány: 11.6 %), a fiúk 1.6%-a, míg a lányok 3,6%-a több korábbi kísérletet is említett. A *szuicid kísérletet elkövetők* egy olyan sajátos populációt jelentenek, melyet markáns *pszichopatológiai tünetek* (kifejezett szorongás, depresszió, impulzivitás), önértékelési problémák és ineffektív problémamegoldás jellemezik. A szuicid viselkedés gyakran társult *addiktív viselkedésformákkal* (alkoholfogyasztás, dohányzás, droghasználat, gyógyszerabúzus), ez különösen érvényes volt az ismételt kísérletet elkövetőkre. A drogabúzus az öngyilkosságot megkísérlő fiúknál közel négyszer, míg a lányoknál ötször gyakoribb volt, mint a többiekénél. Bár a magyar *adoleszcens szuicid kísérleti ráta az európai centrumok* szuicid arányszámainak átlagánál valamivel alacsonyabb volt, azonban a pszichopatológia relatíve súlyosabb, a coping mechanizmusok gyengébbek, az alkalmazott módszerek pedig „keményebbek” voltak, ennek következtében hazánkban gyakoribb volt a kórházba kerülés.

Következtetés: A serdülő populációban fontos szerep jut a pszichopatológiai eltérések, az addiktív viselkedésformák kiszűrésének és kezelésének. Eredményeink segítséget nyújthatnak olyan iskolai *szuicid prevenciók programok* tervezésében, melyek a serdülőkori öngyilkos viselkedés gyakoriságának csökkentése mellett a fiatalok mentális egészségének megőrzésében és helyreállításában, valamint életminőségük javításában is eredményesen alkalmazhatók.

3.2. Az „Elderly vizsgálat”

Célkitűzés: Az *időskori szuicid viselkedés* felmérése. A szociodemográfiai faktorok és a mentális zavarok mellett a kognitív funkcióromlás szerepének értékelése.

Módszer: *Eset-kontrollos felmérésünket* a klinikánkon hospitalizált 65 évnél idősebb betegek körében végeztük (n=62). A *szociodemográfiai*, a *szomatikus* és *mentális zavarokra* vonatkozó adatok mellett a *kognitív funkciókat (MMSE teszt)* hasonlítottuk össze az ugyanebben az időszakban más pszichiátriai zavarok miatt hospitalizált idősek (n=152) adataival.

Eredmények: A *szuicid csoportban* az affektív (53 vs. 16%) és az alkalmazkodási zavarok (36 vs. 6%), míg a *nem-szuicid csoportban* a demenciák (elsősorban vaszkuláris) (67 vs. 36%) és a delíriumok (59 vs. 13%) voltak a leggyakoribb *klinikai diagnózisok*. A szuicid csoportban kisebb volt azok aránya, akiknél *kognitív hanyatlás* volt megállapítható. Az *MMSE pontátlaga* a szuicid kísérletezőknél 22, míg a kontroll csoportban 18 pont volt ($p < 0.01$). A *szuicid csoportban* gyakoribb volt a megelőző szuicid kísérlet (44 vs. 10%, $p < 0.0001$) és a megelőző pszichés stresszor (81 vs. 44%, $p < 0.0001$). A kísérletezők között lényegesen gyakoribb volt a szomatikus állapotromlás (55 vs. 28%), az interperszonális konfliktusok (32 vs. 14%) és a környezetben bekövetkező halálesetek (10 vs. 3%) előfordulása. A szuicid kísérletezők nagyobb arányban szedtek anxiolitikumokat (63 vs. 37%) és antidepresszívumokat (42 vs. 18%), míg a kontrollcsoport tagjai közül többen részesültek antipszichotikus medikációban (54 vs. 18%). *Logisztikus regressziós elemzés* szerint a szuicid kísérlet előfordulásának valószínűségét jelentősen növelte a korábbi szuicid kísérlet (OR=7), a depressziós hangulatzavar (OR=6.1) és az alkalmazkodási zavar (OR=8.7). Ezzel szemben a kognitív hanyatlás növekedésével párhuzamosan csökkent az öngyilkossági kísérlet valószínűsége.

Következtetés: Az *időskori szuicid viselkedés* jelentős gyakoriságot mutat hazánkban. Az *affektív zavar* és az *enyhe kognitív hanyatlás* együttes fennállása különösen magas rizikót jelent. Az elsősorban érzelmi-hangulati tünetekkel és enyhébb kognitív romlással járó preklinikus mentális hanyatlás jelentősen hozzájárul az öngyilkossági rizikó növekedéséhez. A *szomatikus állapotromlás* és a *pszichoszociális stresszortényezők* is jelentős rizikófaktorok. A külföldi adatoktól eltérően a magyar idős populációban az öngyilkos viselkedés kialakulásában nem annyira a magány, mint inkább az interperszonális konfliktusok és a relatív izoláció jutnak hangsúlyos szerephez. Az idős szuicid páciensek terápiájában az adekvát szomatikus és pszichofarmakológiai kezelés mellett a pszichoszociális terápiák, valamint a kognitív funkciókat javító eljárások szerepe is kiemelkedő.

4.1. A „MINI-Plusz vizsgálat”

Célkitűzés: A szuicid kísérletet elkövetők populációjában a *mentális zavarok előfordulásának* felmérése strukturált klinikai interjú (MINI-Plusz) segítségével. A klinikai diagnózisok és az interjúval nyert kórismék összehasonlításával a vizsgálóeszköz érzékenységét is vizsgálni kívántuk, tesztelve az interjú szuicid kísérletet elkövetők csoportjában való alkalmazhatóságát.

Módszer: A *WHO/EURO Multicentrikus Szuicidium Kutatás* pécsi adatbázisának elemzése. A klinikai (*BNO-10*) és a strukturális diagnosztikus interjú (*MINI-Plusz*) által felállított diagnózisokat hasonlítottuk össze, célul tűzve ki az esetleges eltérések lehetséges interpretációit. A *MINI Plusz (Mini International Neuropsychiatric Interview Plus)* egy strukturált diagnosztikus kérdőív, mely a DSM-IV diagnosztikus rendszer kritériumain alapul és melyben a kórképek algoritmusos döntéspontok mentén diagnosztikus szekciókat alkotnak és klinikai diagnózisokat adnak meg.

Eredmények: A szuicid kísérletezők mintájában jelentős gyakorisággal szerepeltek *mentális zavarok*. A MINI interjú (n=100) szerint a páciensek 89%-ánál állt fenn jelenleg is mentális zavar, az élettartam prevalenciát figyelembe véve ez 92%-ot ért el. A MINI diagnózisok között az affektív zavarok (42% - elsősorban major depresszív zavar első epizódja), a szorongásos zavarok (26% - főleg a generalizált szorongás), az addikciók (24%) és az alkalmazkodási zavarok fordultak elő leggyakrabban. Férfiak között az alkoholfüggőség és a pszichotikus zavarok, míg nőknél a depresszív és szorongásos zavarok fordultak elő nagyobb arányban. A MINI interjú nagy arányban derítette fel a komorbid mentális zavarokat is, főleg a személyiségzavarok és addikciók vonatkozásában, mely utóbbi a duáldiagnózisok jelentőségére utal. A BNO-10 által alkalmazkodási zavarnak, illetve személyiségzavarnak diagnosztizált esetek nagy részében a MINI Axis I. zavar fennállását igazolta, elsősorban affektív és szorongásos zavarok, valamint addikciók jelenlétét.

Következtetés: Vizsgálatunkkal megerősítettük azt a tényt, hogy a szuicid kísérletezők jelentős hányadában mentális zavar áll fenn. Igazoltuk, hogy a *MINI interjú* segítségével magas szenzitivitással diagnosztizálhatók ezen pszichiátriai kórképek. Ugyanakkor a kórismén túl nem hagyhatjuk figyelmen kívül a személyiség mélyebb patológiáját és aktuális lélektani állapotát sem. Hiszen bizonyos karaktervonások, temperamentumtípusok (affektív temperamentum), biológiai prediszponáló tényezők (szerotonerg diszfunkció) - definitív pszichiátria betegség jelenléte nélkül is - szerepet játszhatnak a szuicid magatartás kialakulásában.

4.2. A „*HZK vizsgálat*”

Célkitűzés: A *Hangulatzavar Kérdőív* magyar változatának adaptálása és a hazai depressziós populációban való alkalmazhatóságának tesztelése. Emellett a *bipoláris spektrumba* tartozó kórképek felmérése a depressziós páciensek körében. Végül a *szuicid kísérletezők* körében a rejtett bipolaritás arányának és szerepének felmérése a szuicid viselkedés hátterében.

Módszer: A klinikánkon egy év alatt jelentkező összes *major depressziós szuicid kísérletet elkövetett* páciens (52 férfi, 152 nő) vizsgálata. A *szociodemográfiai* jellemzők és a *pszichiátriai anamnézis* adatainak összegyűjtése mellett a *Hangulatzavar Kérdőív (HZK)*, a *Beck Depressziós Leltár (BDI)* és *Barrat Impulzivitás Skála (BIS)* felvételére is sor került.

Eredmények: A HZK alapján a 204 aktuálisan szuicid kísérleten átesett és jelenlegi major depresszív epizódban szenvedő páciens 37%-ában (férfi: 46%, nő: 35%) igazolódott valamilyen bipoláris zavar fennállása. Ezen páciensek korátlagja alacsonyabb volt, mint az unipoláris hangulatzavarban szenvedőké (40 vs. 45 év; $p < 0.01$). A bipoláris betegek jellemző a házasság (44 vs. 52%) és partnerkapcsolatban élők (43 vs. 52%) alacsonyabb, a hajadonok és a nőtlenek magasabb aránya (23 vs. 13%), valamint a gyakoribb munkanélküliség (27 vs. 15%) és a földrajzi mobilitás (17 vs. 10%). A bipoláris páciensek között nagyobb volt a kórházba kerülést megelőző szuicid kísérlet aránya (33 vs. 29%), valamint az ismételt (37 vs. 26%) és az élet során valaha elkövetett öngyilkossági kísérlet (55 vs. 45%) is gyakoribb volt. Az aktuális depresszió súlyosságát illetően a BDI átlagpontszám nem volt jelentős különbség a két csoportban (31 vs. 29). A BIS átlagpontszáma (81 vs. 76) és az egyes alsókategorikák (tervezés, kognitív, motoros) pontátlagja szignifikánsan magasabb volt a bipoláris páciensekben. A többváltozós logisztikus regressziós elemzés alapján a bipolaritás valószínűségét leginkább növelő faktorok között a közepes, illetve a magas impulzivitás ($OR=3.6$) játszott a főszerepet.

Következtetés: A depressziós szuicid kísérletet elkövetők populációjában jelentős arányban szerepel - sok esetben fel sem ismert - *bipolaritás*. A *HZK* magyar változata eredményesen alkalmazható a hazai depressziós páciensek körében, kiváltképp a rejtett bipolaritás felismerésében. A bipolaritás gyakrabban társult impulzivitással, szociális instabilitással, valamint pozitívan korrelált az ismételt szuicid kísérletekkel. A bipolaritás és a szuicid viselkedés kapcsolatában az *impulzivitás* - mint „endofenotípus” - játszhatja a közvetítő szerepet. Mindezek jelentőségét az adja, hogy a hangulatzavar bipoláris természetének felismerése teszi lehetővé az adekvát hangulatstabilizáló medikáció beállítását, melynek a szuicid viselkedés megelőzése szempontjából is kiemelt szerepe lehet.

4.3. A „*Prime-MD* vizsgálat”

Célkitűzés: Az öngyilkosság két fő kockázati faktorának - az *öndestruktív viselkedésformák* (halálvágy, szuicid gondolat, terv, szándék, kísérlet) és *mentális zavarok* - előfordulását mértük fel az alapellátásban jelentkező páciensek körében. Vizsgálni kívántuk a szuicid gondolatoknak az általános egészségi állapottal, a mentális zavarokkal, a korábbi pszichiátriai kezeléssel, valamint a jelenlegi pszichofarmakoterápiával való összefüggéseit is.

Módszer: Pécs város egy háziiorvosi körzetében a *MINI-Plusz* diagnosztikus kérdőív öngyilkossági kockázatát felmérő 6 kérdésével mértük fel a *szuicid magatartásformák* gyakoriságát és jellemzőit. A *mentális zavarok* előfordulását a *Prime-MD (Primary Care Evaluation of Mental Disorders)* kérdőív segítségével vizsgáltuk, mely speciálisan az alapellátásban gyakrabban előforduló mentális zavarok szűrésére szolgáló kérdőív.

Eredmények: A *háziiorvosnál megjelenő* páciensek 2.9%-ának volt öngyilkossági kísérlete élete során, 9%-uknak pedig az aktuális orvos-beteg találkozást megelőző időszakban is voltak önpusztítással kapcsolatos gondolataik. A *szuicid gondolatokkal küzdőkben* jelentős arányban voltak feltárhatók mentális zavarok (68%). Depresszív epizód a vizsgálat idején a szuicid csoport 60%-ában állt fenn, szemben a családorvoshoz járó betegek 11%-os arányával. A depresszív zavarokhoz (60 vs. 7%, OR=18, $p<0.0001$) hasonlóan a szorongásos zavarok (28 vs. 3%, OR=8.2, $p<0.0001$) és az alkoholproblémák (12 vs. 3%, OR=4.9, $p=0.032$) is szignifikánsan gyakoribbak voltak a szuicid csoportban. A szuicid csoport tagjai rosszabbnak ítélték az általános egészségi állapotukat, gyakrabban szedtek pszichotrop gyógyszereket és számoltak be pszichés tünetekről. A pszichiátriai kezelések aránya is magasabb volt a szuicid csoport betegeiben (32 vs. 4%, OR=11.4, $p<0.0001$), akik ritkábban keresték fel háziiorvosukat, mint a nem-szuicid csoport tagjai (12 vs. 21%, OR=0.52, $p=0.309$). Többváltozós regressziós modell alapján a hangulatjavító szedése (OR=27.6, $p<0.0001$), az újonnan felismert hangulatzavar (OR=18.3, $p<0.001$), a korábbi szuicid kísérlet (OR=18.2, $p<0.01$), a korábbi pszichiátriai kezelés (OR=7.3, $p<0.05$) és a háziorvossal való rendszeres kapcsolat hiánya (OR=0.09, $p<0.05$) jellemezte leginkább a szuicid csoport tagjait.

Következtetés: A háziiorvosnál megjelenő betegek egy része *öndestruktív gondolatokkal* küzd. Igazoltuk, hogy a szuicid gondolatokra és kísérletekre vonatkozó tételekkel kiegészített *Prime-MD* kérdőív érzékenysége és hasznosíthatósága jelentősen növekedett, hiszen így mentális zavarok mellett az aktuális szuicid veszélyeztetettség is szűrhetővé vált. Mindezek fényében a bemutatott módszer fontos prevenciós és intervenciós lehetőség is egyben.

5. A „szuicid prevenció modellje”

Célkitűzés: Annak ellenére, hogy sokan kapcsolatban állnak az *egészségügyi ellátó rendszerekkel*, a legtöbb esetben elmarad a szuicid rizikó vagy a mentális zavar felismerése, így az adekvát segítségnyújtásra sem nyílik lehetőség. Az *orvos-beteg találkozás* így gyakran csupán „szükséges, de nem elégséges” feltétele a segítségnyújtásnak.

Módszer: A szuicid prevenció regionális modelljének elméleti kidolgozása és gyakorlati megvalósítása.

Eredmények: Egy olyan *komplex, regionális, integratív szuicid intervenció és prevenció modell* dolgoztunk ki, mely a meglévő regionális ellátórendszerekre épül, és a veszélyeztetett populáció szűrését, valamint az öngyilkossági rizikó pontos felmérését tűzi ki célul és segítséget nyújt a háziorvosoknak, illetve az alapellátásban dolgozóknak a szuicid rizikó felismerésében és a páciensek adekvát kezelésében és irányításában (*1. ábra*). Modellünk az alábbi 6 fő lépésből áll: 1. A figyelmeztető jelek felismerése (kommunikációs vagy viselkedési jegyek); 2. A mentális zavarok, a pszichopatológiai tünetek és a krízisjegyek felismerése; 3. A rizikó- és protektív tényezők feltérképezése; 4. Az aktuális szuicid veszély és rizikó felmérése, megbecsülése; 5. Az intervenció lehetőségei felmérése, a beavatkozás megtervezése; 6. A páciens menedzselése az intervenció különböző szintjein (*1. ábra*).

Következtetés: Ahogy a szuicid viselkedés kialakulását a bio-pszicho-szociális és stressz-diatézis modellben értelmezzük, úgy az effektív *terápiás repertoár* is ezen paradigma mentén valósulhat meg. A *gyógyszeres kezelés*, a *pszichoterápiás eljárások*, a krízisparadigma és ennek megfelelően a *krízisintervenció* alkalmazása, valamint a *szociális segítségnyújtás* kombinált alkalmazása szükséges a szuicid viselkedés *terápiájában és prevenciójában*. *Modellünkben* kiemelt figyelmet fordítottunk a felismerés és szűrés lehetőségeire, a tünettan, a betegség történet, valamint a rizikó- és protektív tényezők együttes értékelésére. Ennek alapján mutattuk be a regionális ellátórendszerek (alapellátás, családorvosok, lelkesegély szolgálatok, krízisambulancia, pszichiátriai szakrendelők, fekvőbeteg intézmények) hierarchikusan egymásra épülő rendszerét. Az öngyilkos viselkedés integratív megközelítésén alapuló szuicidprevenció modell segítséget nyújt az alapellátásban, a családorvosi és pszichiátriai gyakorlatban az öngyilkossági rizikó felismerésében, és iránymutatást ad a páciens számára leginkább megfelelő ellátási forma kiválasztásában, így hatékony eszközt jelenthet az öndestruktív viselkedés megelőzésében. Hiszen, mint a medicina számos területén, a szuicidológiában különösen igaz, hogy *„a prevenció hatékonyabb, mint a terápia”*.

III. ÖSSZEFOGLALÁS

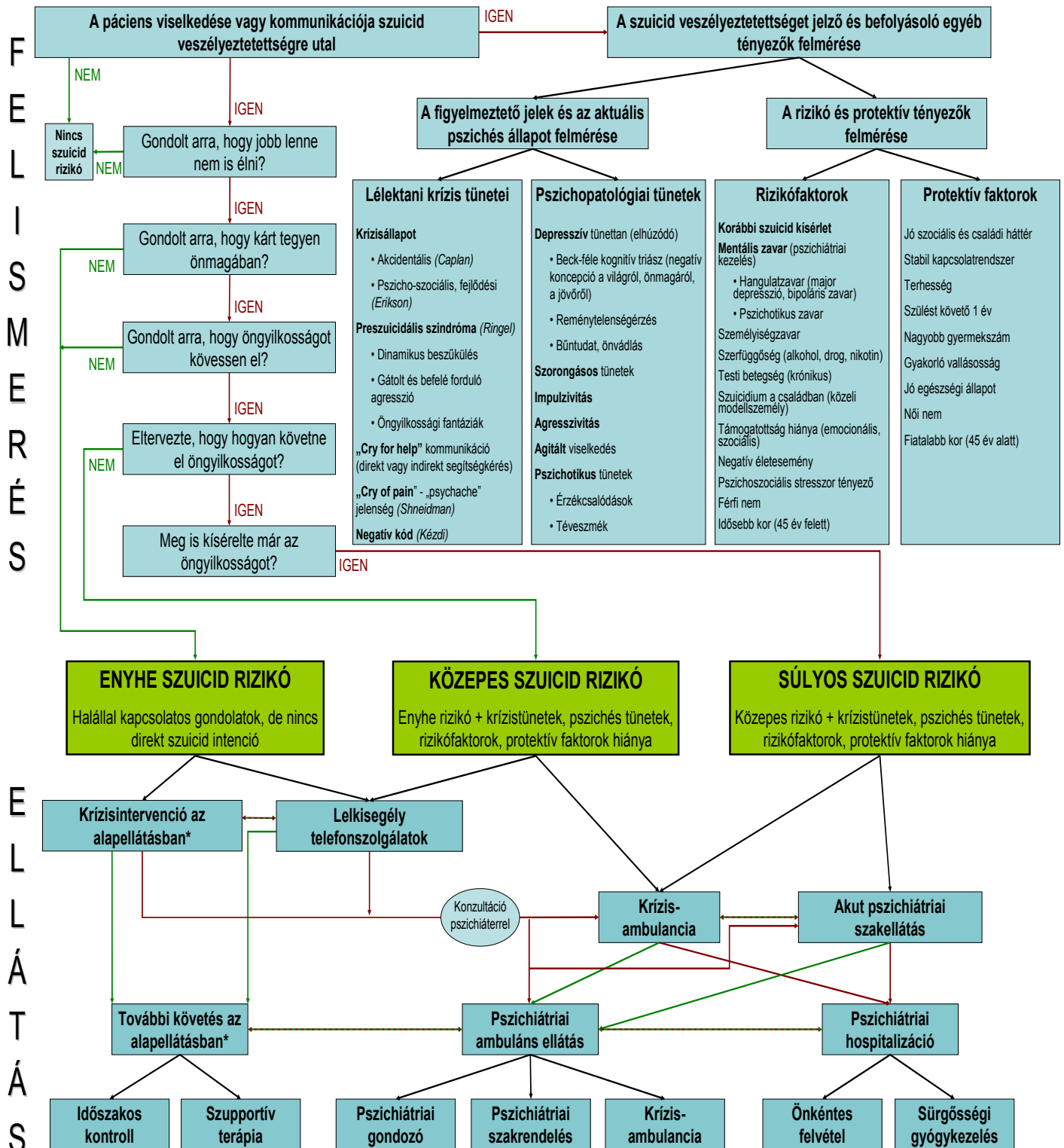
Az elvégzett és a jelen dolgozatban bemutatott, valamint a folyamatban lévő - a szuicid viselkedés *genetikai és a neurobiológiai* korrelátumait vizsgáló - kutatásaink eredményeit felhasználva kívánunk a jövőben is minél pontosabb képet alkotni a szuicidium jelenségvilágáról. Az önpusztítás jelenségének megértésére irányuló vizsgálataink során olyan *komplex modell* alkalmazását tartjuk fontosnak, melyben az emocionális krízis elméletének, a mentális zavarok koncepciójának, valamint a temperamentumkutatások és szociokulturális vonatkozások integratív szemlélete valósul meg. A korábban széles körben elfogadott *bio-pszicho-szociális*, és az újabban előtérbe kerülő *stressz-diatézis modell*, illetve ezek integrációja nyújt koherens alapot a modern tudományos paradigma és a mindennapi klinikai gyakorlat számára. Hiszen, a különböző kiváltó tényezők (*stressz*), valamint az ismert vulnerabilitási faktorok (*diatézis*) is lehetnek egyrészt biológiai, másrészt pszichológiai, vagy szociális megalapozottságúak, és mindezek - a cirkuláris modell alapján - dinamikus kölcsönhatáson keresztül befolyásolják egymást (gén-környezet interakció) (1. táblázat).

A bemutatott komplex, regionális modell segítséget nyújthat a szuicid veszély felismerésében és adekvát *kezelésében*, valamint a szuicidium *megelőzésében* is hatékonyan alkalmazható. Ezáltal nyerhet értelmet az a közismert mondás, miszerint: „*Egy életet megmenteni olyan, mintha a világot mentenénk meg.*”

1. táblázat. A bio-pszicho-szociális és a stressz-diatézis modell integrációja a szuicid viselkedés vonatkozásában (néhány példával illusztrálva)

MODELL	Biológiai	Pszichológiai	Szociális
Stressz	<ul style="list-style-type: none"> - Mentális zavar aktuális kialakulása (major depresszív epizód, pszichotikus zavar) - Poszt-partum állapot - Gyógyszerszedés (szteroid, SSRI kezdeti időszaka) - Kóros szerhasználat (alkohol, drog, nikotin), stb.	<ul style="list-style-type: none"> - Aktuális negatív életesemények - Stresszhelyzetek - Lélektani krízisállapot - Veszteségek (válás) - Gyász, stb.	<ul style="list-style-type: none"> - Migráció, emigráció - Társadalmi, gazdasági változások - Társadalmi szerepek megváltozása - Egzisztenciális problémák - Munkanélkülivé válás, stb.
Diatézis	<ul style="list-style-type: none"> - Depresszió, szuicidium a családban - Krónikus mentális zavar az élet során - Szerotonerg rendszer diszfunkció, stb.	<ul style="list-style-type: none"> - Szűkebb családi környezet - Személyiségfejlődés zavarai - Gyermekkori traumatizáció, stb.	<ul style="list-style-type: none"> - Társadalmi, kulturális közeg, illetve korszak, amiben élünk - Transzgenerációs hatások - Szociális transzmisszió, stb.

1. ábra. Az akut szuicid veszélyben lévő páciensek felismerése, értékelése és kezelése egy komplex, integratív regionális szuicid prevenció modell alapján

*Alapellátás: családorvos, általános orvosi ellátórendszer, közösségi pszichiátriai ellátók, mentálhigiénés szolgálatok, szociális ellátó rendszerek

IV. KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Mindenek előtt, szeretném megköszönni témavezetőmnek és munkahelyi vezetőmnek, *Fekete Sándor egyetemi tanárnak*, valamint munkatársamnak *Osváth Péter egyetemi adjunktusnak* azt a sokirányú szakmai és emberi segítséget és támogatást, mellyel a közös kutatómunkát irányították és a dolgozat létrejöttét támogatták. Az elmúlt 10 évben a velük végzett közös kutató és klinikai munka során olyan értékes tapasztalatokat és élményeket gyűjthettem, melyek meghatározó befolyással bírtak pályafutásomra.

Köszönetet szeretnék mondani a pécsi hagyományok továbbadásáért és a szakmai fejlődésem közvetlen, illetve közvetett elősegítéséért *Ozsváth Károly* és *Trixler Mátyás* emeritus professzoroknak, továbbá *Kóczán György* egyetemi docensnek, *Varga József* egyetemi adjunktusnak, *Tiringer Istvánnak*, illetve *Kézdi Balázs*, *Stark András*, *Horti Mária*, valamint *Koltai Mária* főorvosoknak.

Köszönöm továbbá a krízisműhely munkacsoport tagjainak - *Árkovits Amarylnak*, *Csürke Józsefnek* és *Osváth Péternek* - valamint *Ábrahám Ildikónak* a közös műhelymunkát, mely meghatározó élmény volt számomra.

A pécsi S.O.S. Élet Telefonszolgálat munkatársainak és a PTE Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinikán munkatársaimnak (elsősorban *Tényi Tamásnak*, *Kovács Attilának*, *Herold Róbertnek* és *Simon Máriának*) a közös munka során nyert tapasztalatokért mondok köszönetet. Szintén köszönet illeti mindazokat a *kollégákat*, *hallgatókat*, és a *pácienseket*, akikkel az elmúlt években együtt dolgozhattam.

Köszönöm *barátaimnak* és *családomnak*, *Annának* és *Sárának*, hogy a munka során mellettem álltak, biztatásuk és támogatásuk nélkül ez a dolgozat nem készülhetett volna el.

V. PUBLIKÁCIÓK (PUBLICATIONS)

I. Az értekezés témájában megjelent néhány publikáció (Publications related to the thesis)

1. Könyvek, könyvfejezetek (Books, book chapters)

- Csürke J, **Vörös V**, Osváth P, Árkovits A (szerk.): *Mindennapi kríziseink - A lélektani krízis és a krízisintervenció kézikönyve*. Lélekben Otthon Könyvek, Oriold és Társai Kiadó, Budapest, 2009.
- Fekete S, Osváth P, **Vörös V**, Ömböli Zs: Szuicid viselkedés és addiktológiai komorbiditás a serdülőkorban. In: *Az alkoholológia multidiszciplináris megközelítésben* (szerk: Osváth P, Kovács A, Fekete S). 65-82 old. ISBN: 9789637178528. Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2006.
- **Vörös V**, Osváth P, Ambrus N, Csürke J: Trauma és krízis. In: Csürke J, **Vörös V**, Osváth P, Árkovits A (szerk.): *Mindennapi kríziseink - A lélektani krízis és a krízisintervenció kézikönyve*. Lélekben Otthon Könyvek, Oriold és Társai Kiadó, Budapest, 2009.
- **Vörös V**, Osváth P: Az öngyilkossági krízis felismerésének és kezelésének lehetőségei – egy komplex, regionális, integratív krízisintervenció és szuicid-prevenációs modell. In: Csürke J, **Vörös V**, Osváth P, Árkovits A (szerk.): *Mindennapi kríziseink - A lélektani krízis és a krízisintervenció kézikönyve*. Lélekben Otthon Könyvek, Oriold és Társai Kiadó, Budapest, 2009.
- **Vörös V**, Osváth P, Tényi T: Sürgősségi pszichiátria. In: Füredi J, Németh A, Tariska P. (szerk.) *A magyar pszichiátria rövidített kézikönyve*. Medicina, Budapest, publikálás alatt.
- **Vörös V**, Nicola M, Anthea H, Osváth P, Fekete S: Adolescent suicide and psychopathology. In: Fekete S, Osváth P: *Suicide studies - from genetics to psychiatry and culture*. p. 59-66. University of Pecs, Pécs, 2005.
- Osváth P, **Vörös V**, Fekete S: Gender issues in suicide risk factor assessment. In *Suicidal behaviour - Assessment of people-at-risk* (ed. Kumar U, Mandal MK). p. 136-151. SAGE Publications India, New Delhi, India, 2009.
- **Vörös V**, Osváth P, Kovács A, Fekete S: Suicide Prevention in Primary Care - Screening and Managing Suicidal Behaviour and Mental Disorders in General Practice. In *Handbook of Suicide Behaviour* (ed. Shrivastava A.). Royal College of Psychiatrists, Gaskell, London. Under publication, 2010.
- Fekete S, Schmidtke A, **Vörös V**, Osváth P: Suicide, imitation and modeling in the literature and the opera. In: Pompili M (ed.) *Suicide in the words of suicidologists*. Nova Science Publisher, 2010.

2. Tudományos közlemények (Scientific papers)

- Osváth P, Fekete S, **Vörös V**, Mészáros H: Pszichiátriai zavarok befejezett öngyilkosságot elkövetők mintájában - adatok a WHO/EURO Multicentrikus Szuicidium Kutatás pécsi centrumának vizsgálatából. *Szenvédélybetegségek* 2001;9:439-443.
- Fekete S, **Vörös V**, Osváth P: Diagnózis és pszichopatológia öngyilkossági kísérletet elkövetők csoportjában. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2001;3:166-171.
- Osváth P, Fekete S, **Vörös V**, Ábrahám I: Az ismételt öngyilkossági kísérletet elkövetők jellemzői – a szociodemográfiai és pszichopatológiai tényezők szerepe. Áttekintés a WHO/EURO Multicentrikus Európai Szuicidológiai Kutatás pécsi centrumának adatai alapján. *Psychiatria Hungarica* 2002;(17)3:234-244.
- **Vörös V**, Osváth P, Fekete S: Mentális zavarok felmérése öngyilkossági kísérletet elkövetők csoportjában. Áttekintés a WHO/EURO Multicentrikus Európai Szuicidium Kutatás pécsi centrumának adatai alapján. *Psychiatria Hungarica* 2002;(17)4:398-408.
- **Vörös V**, Osváth P, Fekete S: Nemi különbségek a szuicid viselkedésben. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2004;6(2):65-71.
- Osváth P, Kovács A, **Vörös V**, Fekete S: Az időskori szuicid viselkedés rizikófaktorai - a kognitív hanyatlás szerepe (Pszichiátriai kezelésben részesülő idős páciensek körében végzett esetkontrollos vizsgálat eredményei). *Psychiatria Hungarica* 2004;19(6):524-530.

- Fekete S, Hewitt A, **Vörös V**, Osváth P: A serdülőkorú öngyilkos viselkedés jellemzői egy európai multicentrikus kutatás (CASE study) pécsi centrumának eredményei alapján. *Psychiatria Hungarica* 2004;4(19):337-345.
- **Vörös V**, Fekete S, Hewitt A, Osváth P: Az adolescens öngyilkos viselkedés jellemzői: pszichopatológiai tényezők és addiktológiai komorbiditás. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2005;VII/2:66-71.
- Fekete S, **Vörös V**, Osváth P: Serdülőkorú öngyilkosság és depresszió egy európai multicentrikus kutatás eredményei alapján. *Fejlesztő Pedagógia* 2005;5-6:58-61.
- **Vörös V**, Osváth P, Ruzsics I, Nagy T, Kovács L, Varga J, Fekete S, Kovács A: Az öngyilkos viselkedés gyakorisága és jellegzetességei a családorvosi gyakorlatban. *Orvosi Hetilap* 2006;6(147):263-268.

- Osvath P, Fekete S, **Voros V**: Attempted suicide in late life: Review of results of Pecs Centre in WHO/Euro Multicentre Study of Suicidal Behaviour. *Psychiatria Danubina* 2002;14(1-2):3-8.
- Osváth P, Kelemen G, Erdős BM, **Voros V**, Fekete S: The main factors of repetition. Review of some results of the Pecs Center in the WHO/EURO Multicentre Study on suicidal behaviour. *Crisis* 2003;24(4):151-154. [IF: 0.056]
- Osvath P, **Voros V**, Fekete S: Life events and psychopathology in a group of suicide attempters. *Psychopathology* 2004;37(1):36-40. [IF: 0.757]
- Fekete S, **Voros V**, Osvath P: Gender differences in suicide attempters in Hungary: retrospective epidemiological study. *Croatian Medical Journal* 2005;46(2):288-293. [IF: 0.798]
- Osvath P, Kovacs A, **Voros V**, Fekete S: Risk factors of attempted suicide in the elderly - the role of cognitive impairment. A case-control study of old psychiatric in-patients. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice* 2005;9(3):221-225. [IF: 0.380]
- Kovács A, **Voros V**, Fekete S: Suicide attempt and melancholic depression in a male with erotomania: case report. *Archives of Suicide Research* 2005;9(4):369-372. [IF: 0.842] - 2001
- Antretter E, Dunkel D, Osvath P, **Voros V**, Fekete S, Haring C: Multilevel modeling was a convenient alternative to common regression designs in longitudinal suicide research. *Journal of Clinical Epidemiology* 2006;59(6):576-586. [IF: 2.440]
- **Voros V**, Osvath P, Kovacs L, Varga J, Fekete S, Kovacs A: Screening for suicidal behaviour and mental disorders with Prime-MD Questionnaire in general practice. *Primary Care and Community Psychiatry* 2006;11(4):193-196. [IF: 0.474]
- **Voros V**, Osvath P, Fekete S: Assessing and managing suicidal behavior in primary care setting - A model for an integrated regional suicide prevention strategy. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice* 2009;13(4):307-311. [IF: 0.500]

3. Idézhető kongresszusi absztraktok (Abstracts of oral and poster presentations at congresses)

- **Vörös V**: Adoleszensz szuicid viselkedés és pszichopatológia. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2004;6(suppl1):8.
- **Vörös V**, Osváth P, Ruzsics I, Nagy T, Kovács L, Varga J, Fekete S, Kovács A: A pszichotróp gyógyszerhasználat, az affektív betegségek és a szuicid viselkedés gyakoriságának és jellegzetességeinek felmérése egy háziorvosi körzetben. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2005;VII(suppl.1):52.
- **Vörös V**, Osváth P, Fekete S: Az öngyilkos viselkedés felismerésének és kezelésének lehetőségei – Egy integratív szuicid prevenció modell. *Psychiatria Hungarica* 2009.
- Futó K, Nagy Á, **Vörös V**, Osváth P, Fekete S: 10 éves a WHO/EURO multicentrikus szuicidum kutatás. Trendek és tanulságok az epidemiológiai adatok tükrében. *Psychiatria Hungarica* 2009;23(suppl):50.

- Fekete S, Osváth P, **Voros V**, Trixler M: Methods in suicide attempts – characteristics of overdoses in the sample of Pecs Centre, Hungary, in WHO/EURO Multicentre Study on Suicidal Behavior, 1997-2000. *European Neuropsychopharmacology* 2001;11(suppl3):357-358. [IF: 2.437]
- Fekete S, Osváth P, **Voros V**: Contacts made to health care systems before suicidal behaviour: results of Pecs centre of WHO/EURO Multicentre Study on Parasuicide. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 2002;105(suppl411):137. [IF: 2.259]

- Fekete S, **Voros V**, Osvath P: Life events in suicide attempts: results of the Pecs Center, WHO/EURO Study on suicidal behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 2004;110(suppl.421):35-36. [IF: 2.288]
- **Voros V**, Osvath P, Fekete S: Assessment of mental disorders among suicide attempters with the MINI Plus Structural Diagnostic Interview: results from the Pecs Center of WHO/EURO Multicenter Study on suicidal behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 2004;110(suppl421):44-45. [IF: 2.288]
- Osvath P, **Voros V**, Fekete S: Gender differences in suicidal behaviour: results of the Hungarian Center of WHO/EURO Multicenter Study on suicidal behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica* 2004;110(suppl.421):44-45. [IF: 2.288]
- Fekete S, **Voros V**, Osvath P: Suicidal behaviour and psychopathology in adolescents - results of a self-report survey among 15 and 16-year old adolescent people in Hungary. *European Neuropsychopharmacology* 2004;14(suppl3):365. [IF: 3.545]
- **Voros V**, Osvath P, Rozsos I, Varga J, Kovacs L, Fekete S, Kovacs A: Prevalence and treatment of mental disorders in general practice. *Journal of Psychosomatic Research* 2005;59(1):49-50. [IF: 2.052]
- **Voros V**, Osvath P, Ruzsics I, Varga J, Kovacs L, Kovacs A: Prevalence of mental disorders among psychiatric drug users in General Practice. *European Neuropsychopharmacology* 2005;15(suppl3):556. [IF: 3.510]
- Fekete S, Osvath P, **Voros V**, Poor V: Urinary steroid metabolites in patients with violent suicidal and nonsuicidal depressive disorders. *European Psychiatry* 2007;22(suppl1):228. [IF: 1.875]
- Osvath P, Omboli Zs, **Voros V**, Fekete S: Affective Disorders - Bipolarity – Impulsivity. Results of a Study with the Hungarian Version of Mood Disorder Questionnaire (MDQ). *European Neuropsychopharmacology* 2008;18(suppl4):364. [IF: 3.661]
- **Voros V**, Osvath P, Fekete S: A model for the management of suicidal behaviour in primary care. *European Psychiatry*, Abstracts on CD-Rom, 2009. [IF: 3.080]
- Nagy A, Futo K, **Voros V**, Osvath P, Fekete S: Changes of patterns in suicidal behaviour in Hungary in the last decade – results of Pecs center. *European Psychiatry*, Abstracts on CD-Rom, 2010. [IF: 3.080]

4. További néhány előadás, poszter (Some other oral and poster presentations)

- **Vörös V**, Osvath P, Fekete S, Trixler M: Diagnózis és pszichopatológia öngyilkossági kísérletet elkövetők csoportjában. *Pszichiáter Professzorok és Tanítványaik Klubja*, Veszprém, 2002.
- **Vörös V**, Osvath P, Fekete S: A „nemek” és az öngyilkosság. *Andorka Rudolf Emlékkonferencia*, Budapest, 2006.
- **Vörös V**, Árkovits A, Takács V, Kovács L, Osvath P: Krízisintervenció a gyakorlatban - korlátok, lehetőségek, kihívások. *Paradigmák a szuicidológiában - regionális konferencia a krízis elméletéről és gyakorlatáról*. Pécs, 2007.
- **Voros V**, Osvath P, Fekete S: Gender specific suicide treatment/prevention strategies on the basis of the Hungarian WHO/EURO Study on suicidal behaviour. World Health Organization, Regions for Health Network in Europe, *Workshop on Gender-Specific Suicide Prevention and Treatment Services at the Regional Level*, Győr, Hungary, 2003.
- **Voros V**, Osvath P, Fekete S: Suicidal behaviour in adolescents - Hungarian self-report survey. *51st Annual Meeting of the AACAP* (American Academy of Child and Adolescent Psychiatry), Washington DC, USA, 2004.
- **Voros V**, Fekete S, Osvath P: Suicidal behaviour among patients visiting general practitioner. *11th European Symposium on Suicide and Suicidal Behaviour* (ESSSB), Portoroz, Slovenia, 2006.
- **Voros V**, Osvath P, Fekete S: Why suicide risk is so high in the Hungarian elderly population? The *6th World Congress on the Aging Male*, Tampa, FL, USA, 2008.

II. Az értekezés témájához nem kapcsolódó néhány publikáció (Publications not related to the thesis)

1. Könyvfejezetek (Book chapters)

- **Vörös V**, Osváth P, Ábrahám I, Árkovits A: A DREAM-terápia általános jellemzői. In: *Az álom alagútján. A DREAM-terápia* (szerk. Árkovits A, Osváth P). 117-155 o., Pro Die Kiadó, Budapest, 2008.

2. Tudományos közlemények (Scientific papers)

- **Vörös V**, Tényi T, Simon M, Trixler M: Klonális pluralizáció – A kóros identifikációk újabb formája. *Psychiatria Hungarica* 2002;17(6):622-633.
- Osváth P, Fekete S, **Vörös V**, Almási J: A szexuális funkciók alakulása mirtazapin kezelés során - multicentrikus prospektív vizsgálat. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2005;7(4):177-186.
- Osváth P, Pintér I, Szentes M, Nagy J, **Vörös V**, Fekete S: Analgetikum nefropátiában szenvedők pszichés jellemzőinek vizsgálata. Egy hazai multicentrikus kutatás előzetes eredményei. *Mentálhigiéne és Pszichoszomatika* 2005;6(3):165-179.
- Ábrahám I, Bokor Sz, Fenyvesi I, Molnár D, **Vörös V**, Osváth P, Gáti Á: Genetikai és személyiségfaktorok vizsgálata evészavarokban. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2007;9(4):175-81.
- Nagy Á, **Vörös V**, Tényi T: A Cotard-jelenségről. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2008;10(4):213-224.
- **Vörös V**, Osváth P, Fekete S, Tényi T: Antipszichotikumok és rhabdomyolízis - A magas szérumban kreatin-kináz érték differenciáldiagnosztikája és klinikai jelentősége a pszichiátriai gyakorlatban. *Psychiatria Hungarica* 2009;24(3):175-184.
- Simon M, **Vörös V**, Herold R, Fekete S, Tényi T: A posztpartum megjelenő terhességi téveszme integratív megközelítése. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2009;11:103-110.
- **Vörös V**: A pszichoanalízistől a meta-analízisig... és vissza. Szerkesztőségi levél. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2010;12(1):272-73.
- **Vörös V**, Tényi T: Az aripiprazol alkalmazása katatóniában. *Neuropsychopharmacologia Hungarica* 2010;12(2):373-6.
- **Voros V**, Tényi T, Simon M, Trixler M: 'Clonal pluralization of the self': A new form of delusional misidentification syndrome. *Psychopathology* 2003;36(1):46-48. [IF: 0.991]
- Osváth P, Fekete S, **Voros V**, Vitrai J: Sexual dysfunction among patients treated with antidepressants - a Hungarian retrospective study. *European Psychiatry* 2003;18(8):412-414. [IF: 1.329]
- Tényi T, Somogyi A, Hamvas E, Herold R, **Voros V**, Trixler M: Coexistence of folie communiquée and folie simultanée. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice* 2006;10(3):220-222. [IF: 0.495]
- Tényi T, **Voros V**: Successful switch to olanzapine after rhabdomyolysis caused by water intoxication and clozapine use. *Pharmacopsychiatry* 2006;39(4):157-158. [IF: 2.849]
- Osváth P, Fekete S, **Voros V**, Almási J: Mirtazapine treatment and sexual functions: Results of a Hungarian, multicentre, prospective study in depressed out-patients. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice* 2007;11(3):242-245. [IF: 0.446]
- **Voros V**, Osváth P, Fekete S, Tényi T: Elevated serum creatine kinase levels in psychiatric practice: Differential diagnosis and clinical significance: A brief, practical guideline for clinicians. *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice* 2008;12(2):147-150. [IF: 0.410]
- Nagy A, Tényi T, Kovacs A, Fekete S, **Voros V**: Clonal pluralization, as an interpretative delusion after a hallucinatory form of autoscopy. *European Journal of Psychiatry* 2009;23(3):141-146. [IF: 0.462]
- **Voros V**, Kovacs A, Herold R, Osváth P, Simon M, Fekete S, Tényi T: Effectiveness of intramuscular aripiprazole injection in patients with catatonia - Report on three cases. *Pharmacopsychiatry* 2009;42:286-287. [IF: 2.317]
- Simon M, **Voros V**, Herold R, Fekete S, Tényi T: Delusions of pregnancy with post-partum onset: an integrated, individualized view. *European Journal of Psychiatry* 2009. [IF: 0.462]

3. Idézhető kongresszusi absztraktok (Abstracts of oral and poster presentations at congresses)

- Osváth P, Fekete S, **Voros V**, Tényi T, Vitrai J: Sexual dysfunction among patients treated with antidepressants – a Hungarian retrospective study. *European Neuropsychopharmacology* 2001;(11)suppl3:233. [IF: 2.437]
- Osváth P, Fekete S, **Voros V**, Tényi T, Vitrai J: Problems of recognition and treatment of sexual dysfunction among patients treated with antidepressants – A Hungarian retrospective study. *European Neuropsychopharmacology* 2002;12(suppl3):197. [IF: 2.492]
- Osvath P, Fekete S, **Voros V**, Almasi J: Changes in sexual functions under mirtazapine treatment – primary data of a national, multicentre, prospective, observational study in depressed patients. *European Neuropsychopharmacology* 2006;16(suppl4):314-315. [IF: 3.794]
- **Voros V**, Osvath P, Fekete S, Tényi T: Rhabdomyolysis associated with correction of hyponatremia and clozapine use in a patient with schizophrenia paranoid type. *European Psychiatry* 2007;22(suppl1):171. [IF: 1.875]
- Abraham I, Bokor S, Fenyvesi I, Molnar D, **Voros V**, Osvath P, Gati A: Serotonin transporter gene polymorphism and personality traits in eating disorders. *European Neuropsychopharmacology* 2007;17(Suppl4):232-233. [IF: 4.430]
- Nagy A, Tényi T, Fekete S, Kovacs A, **Voros V**: Clonal pluralization as an interpretative delusion after autoscopic experience - An extremely rare psychopathological phenomenon. *European Psychiatry*, Abstracts on CD-Rom, 2009. [IF: 3.080]
- Nagy A, **Voros V**, Tényi T: Diverse dimensions of the Cotard's syndrome - An approach towards a clear classification of the phenomenon. *European Psychiatry*, Abstracts on CD-Rom, 2009. [IF: 3.080]
- **Voros V**, Tényi T: Aripiprazol in the treatment of catatonia - review of the literature and case reports. *European Neuropsychopharmacology*, 2010;20(Suppl 3):492. [IF: 3.684]

4. További néhány előadás, poszter (Some other oral and poster presentations)

- **Vörös V**, Tényi T: Clozapin szedés mellett, polydipsiás eredetű hiponatrémia korrekcióját követően kialakuló rhabdomyolysis. *PTE OEC Tudományos Szakosztály Ülés*, Pécs, 2006.
- Ábrahám I, Árkovits A, Gáti Á, Horti M, Koltai M, Stark A, **Vörös V**: 15 éves a DREAM (Dinamikus Rövidterápiás Egyesület és Alkotó Műhely) – kerekasztal. *A Pszichoterápia folyóirat IV. Konferenciája*, Budapest, 2008.
- **Voros V**, Tényi T, Simon M, Trixler M: ‘Clonal pluralization of the self’ - A new form of delusional misidentification syndrome. *SIPE XVII. International Congress of Psychopathology of Expression and Art-therapy*, Athens, Greece, 2003.

Impakt faktor (Impact factor) - az értekezéshez kapcsolódó (related to the thesis): 38,601

- az értekezéshez nem kapcsolódó (not related to the thesis): 34,633

Összesített impakt faktor (Cumulative impact factor): 73,234